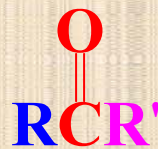

ALDEHİT ve KETONLAR

- Birbiri ile ikili bağla bağlanmış karbon ve oksijene (C=O) **karbonil** grubu denir. Karbonil grubu, **aldehit**, **keton**, **karboksilli asit**, **ester**, **amid** vb. fonksiyonel grubun çatısını oluşturur.

Aldehit

Keton

Karboksilli asit

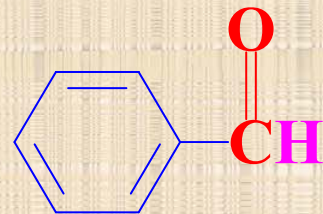

Ester

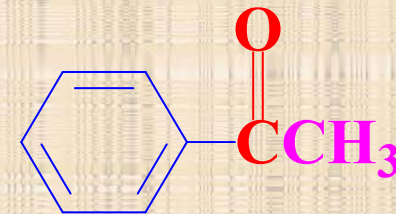

Amid

- Karbonil grubuna bağlı olarak, bir hidrojen ve bir radikal taşıyan **R-CHO** yapısındaki bileşiklere **aldehit**, iki radikal taşıyan **R-CO-R** yapısındaki bileşiklere ise **keton** adı verilir. Bu radikaller, alifatik, sikloalifatik, aromatik yada heterosiklik yapıda olabilir.

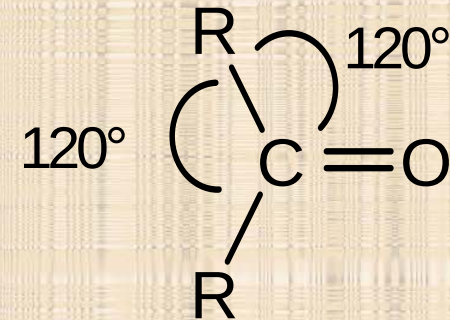
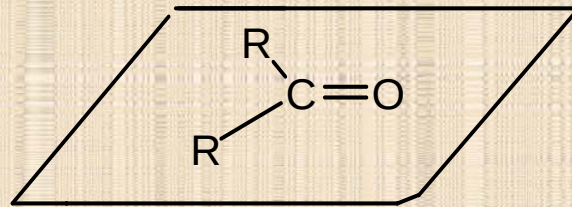

Benzaldehit

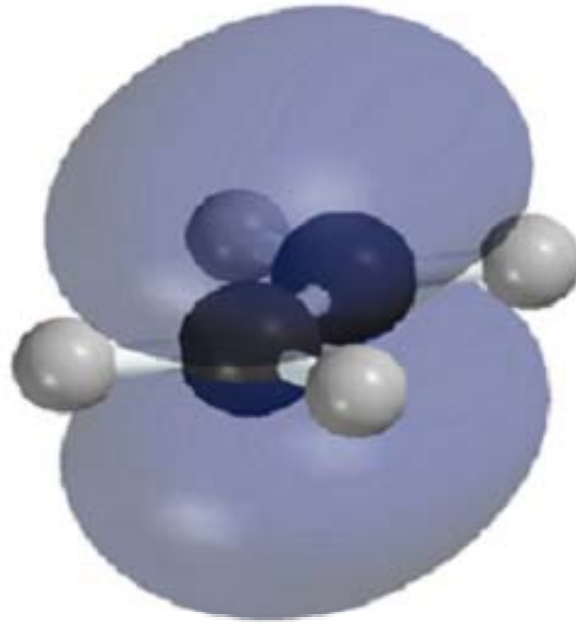

Asetofenon

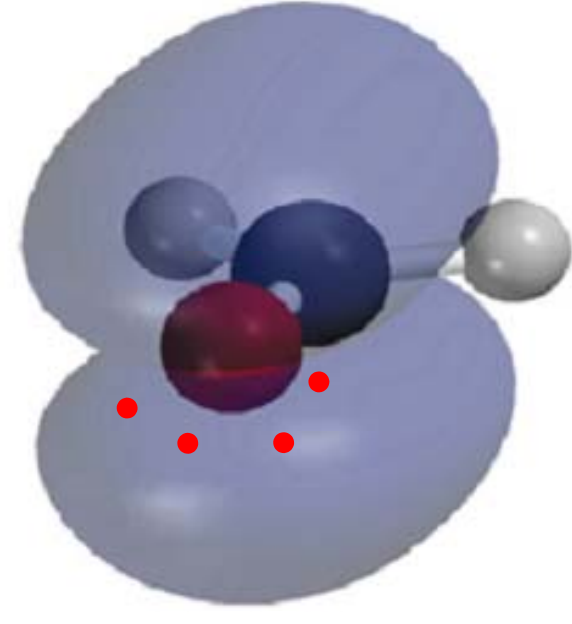
- Karbonil ve buna bağlı hidrojen veya radikallerin ilk atomu, karbonun sp^2 hibriti oluşturması nedeniyle, aynı düzlem üzerindedir; bağ açıları da 120° dir.

Her iki molekülde aynı sayıda elektron vardır ve karbonlar sp^2 hibritleşmesi yapmıştır. Formaldehitte karbonlardan birisi yerine oksijen atomu geçmiştir.

Etilen

Formaldehit

İsimlendirilmeleri

Aldehitler

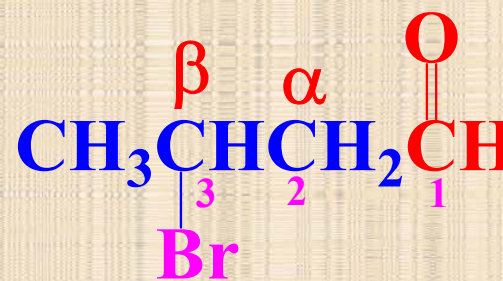
- Geleneksel sistemde oksidasyonları sonucunda oluşan asitlerin isminin sonundaki -ik eki çıkartılıp, yerine **aldehit** kelimesi eklenir.
- Radikal üzerinde sübstitüsyon varsa, sübstitüentlerin konumları harflerle gösterilir.

- IUPAC sisteminde alifatik aldehitler, ana yapıyı oluşturan hidrokarbonun isminin sonuna **-al** eki getirilerek isimlendirilir.

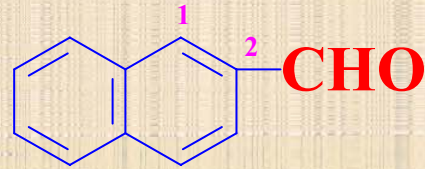
Propiyonaldehit

Propan**al**

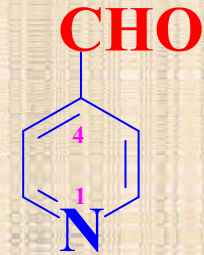
β -Bromobutiraldehit

3-Bromobutan**al**

β -Naftaldehit

Naftalen-2-karboksaldehit

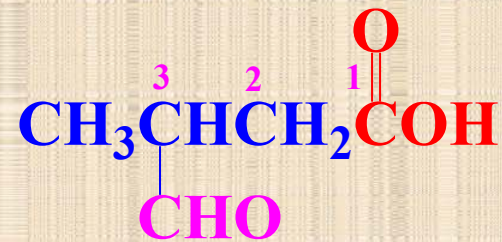

İzonikotinaldehit

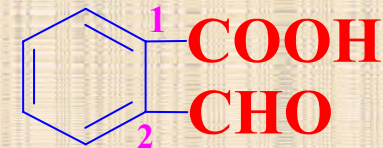
Piridin-4-karboksaldehit

•Sikloalifatik, aromatik ve heterosiklik **aldehitler** ise ana yapıyı oluşturan sikloalifatik, aromatik veya heterosiklik kısmın ismine **karboksaldehit** kelimesi eklenerek isimlendirilirler; konumlar rakamlarla belirtilir.

Polifonksiyonel bileşiklerde, isimlendirme başka bir gruba göre yapılacaksa, aldehit grubu **formil** kelimesi ile ismin başında, sübstitüent olarak gösterilir.

3-Formilbutanoik asit

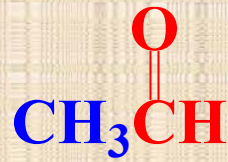

2-Formilbenzoik asit

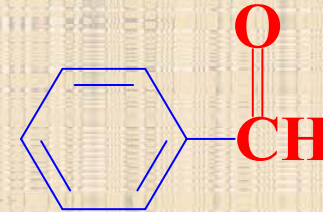
Formaldehit, benzaldehit, asetaldehit, furfural vb. özel isimler tercih edilir.

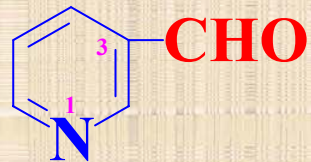
Formaldehit

Asetaldehit

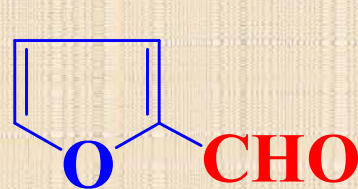

Benzaldehit

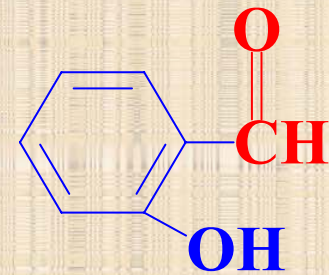
Nikotinaldehit

Piridin-3-karboksaldehit

Furfural

Furan-2-karboksaldehit

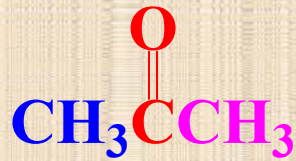

Salisilaldehit

Ketonlar

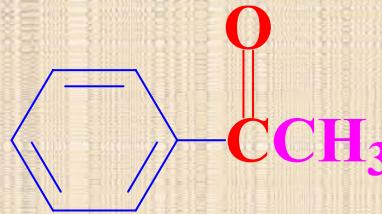
- Geleneksel sisteme göre ketonlar, molekülü oluşturan radikallerin isimleri sonuna **keton** kelimesi getirilerek isimlendirilirler. Radikaller üzerinde sübstitüsyon varsa, sübstitüentlerin konumu harflerle belirtilir. Bu sistemle, birden fazla karbonil grubu içeren bileşikler isimlendirilemez.

- Grubun en küçük moleküllü bileşiği olan aseton ve bazı aromatik ketonlar için sistematik isimler kullanılmaz; genel olarak bu bileşiklerin özel isimleri kullanılır.

Aseton

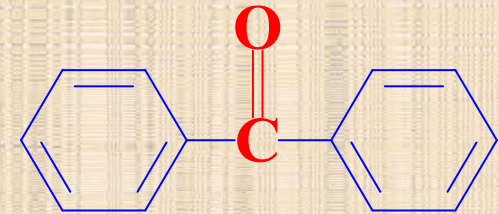
Propan-2-on

Asetofenon

Metil fenil keton

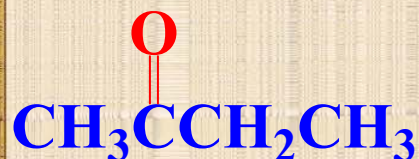
Asetil benzen

Benzofenon

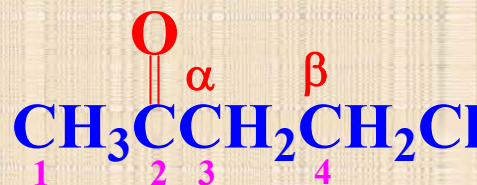
Difenil keton

- IUPAC sisteminde isimlendirme ana yapıya göre yapılır, ana yapının isminin sonuna **on** eki getirilir. Karbonil grubunun konumu, rakamlarla belirtilir. Birden fazla karbonil grubu olması halinde, on ekinin önüne **di**, **tri** gibi çokluk ekleri getirilir.

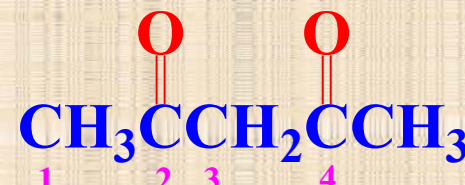
Etil metil **keton**

2-Butan**on**

β -Kloroetil metil **keton**

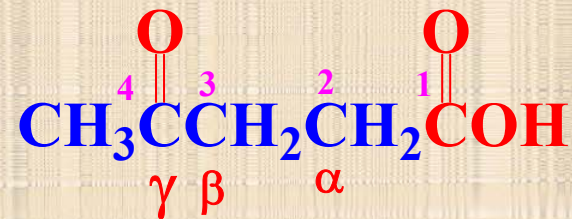
4-Kloro-2-butan**on**

2,4-Pentand**ion**

Asetil**aseton**

- Polifonksiyonel bileşiklerde, isim başka bir fonksiyonel gruba göre yapılacağı taktirde, **keton** grubu ismin başında sübstitüent olarak gösterilir. Bu amaçla keton karbonili için geleneksel sistemde **keto** kelimesi kullanılır, harflerle konum belirtilir, IUPAC sisteminde ise **okso** kelimesi kullanılır, rakamlarla konum belirtilir.

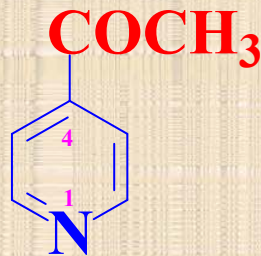

γ -Ketovalerik asit

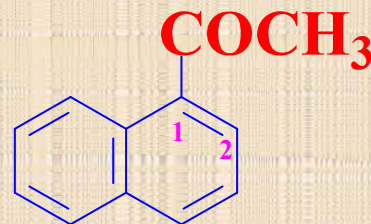
4-Oksopentanoik asit

3-Asetil propanoik asit

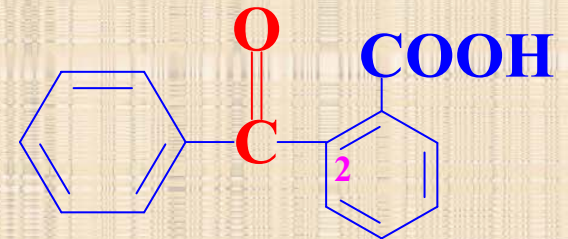
- Ketonların isimlendirilmelerinde uygulanan başka bir yöntemle göre, karbonil grubu ve alkil ya da aril gruplarından bir tanesi, **açıl** grubu olarak ele alınır; bu grubun ismi, molekülün geride kalan kısmının ismi önüne, **sübstitüent** olarak eklenir.

4-Asetilpiridin

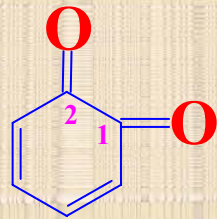

1-Asetilnaftalen

2-Benzoilbenzoik asit

- Aromatik bir halka üzerinde, iki tane keton karbonili içeren bileşiklere **kinon** adı verilir. Benzenden türeyen kinonlar için, doğrudan doğruya *o-* ya da *p-kinon* denildiği gibi, *1,4-benzokinin* için *hidrokinon* özel ismi de yaygın olarak kullanılmaktadır.

o-Kinon

o-Benzokinin

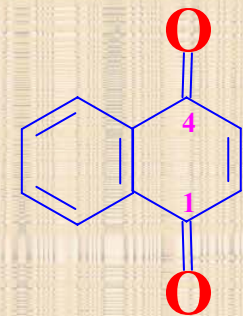
1,2-Benzokinin

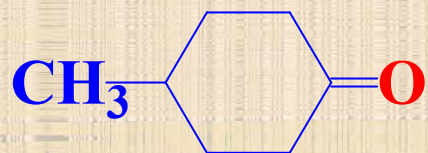
p-Kinon

p-Benzokinin

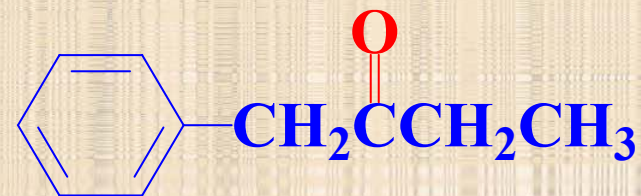
1,4-Benzokinin (Hidrokinon)

1,4-Naftokinin

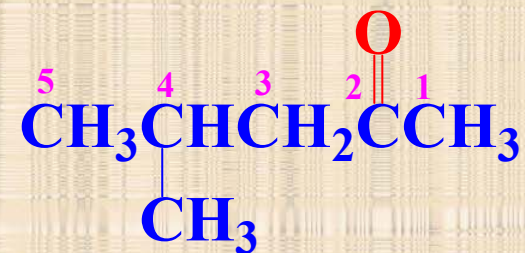
4-Metilsikloheksanon

Benzil etil keton

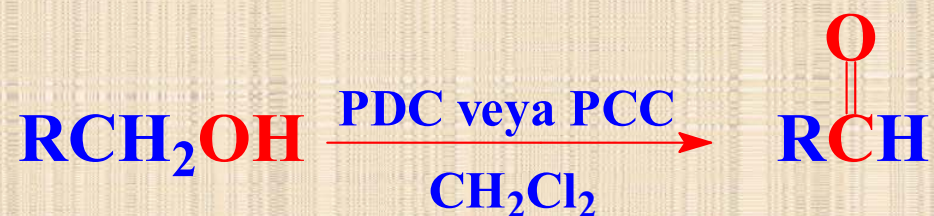
Divinil keton

4-Metil-2-pentanon

Aldehit ve Ketonların Elde Edilmeleri

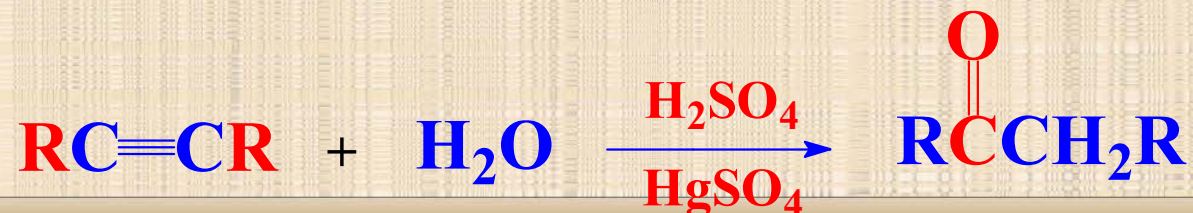
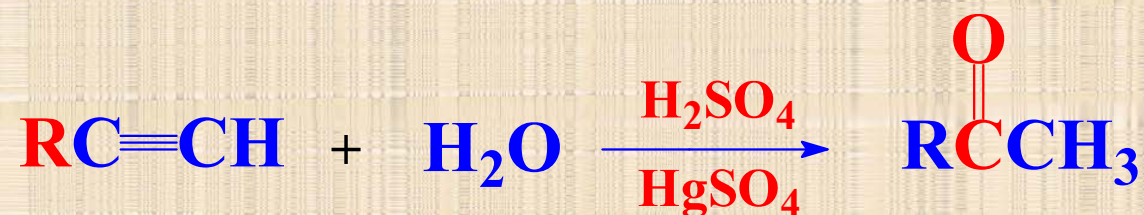
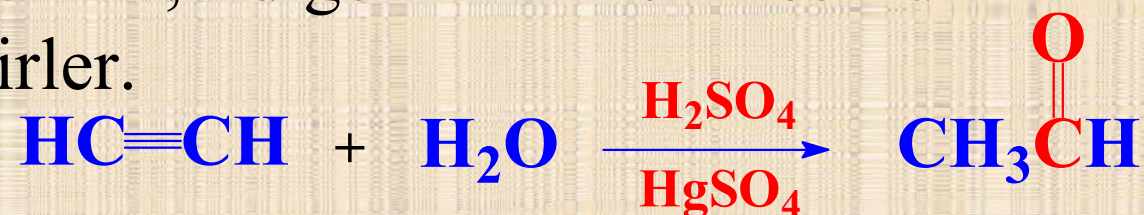
1. **Alkollerin oksidasyonu:** Primer ve sekonder alkollerin özel katalizörler karşısında dehidrojenasyonu sonucu (yükseltgenmesi) **aldehit** ve **keton**lar oluşur.

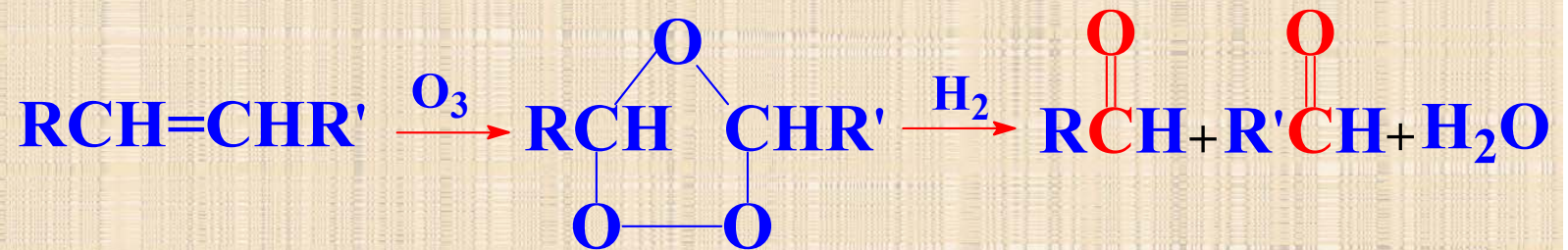
2. Alkinlere su katımı:

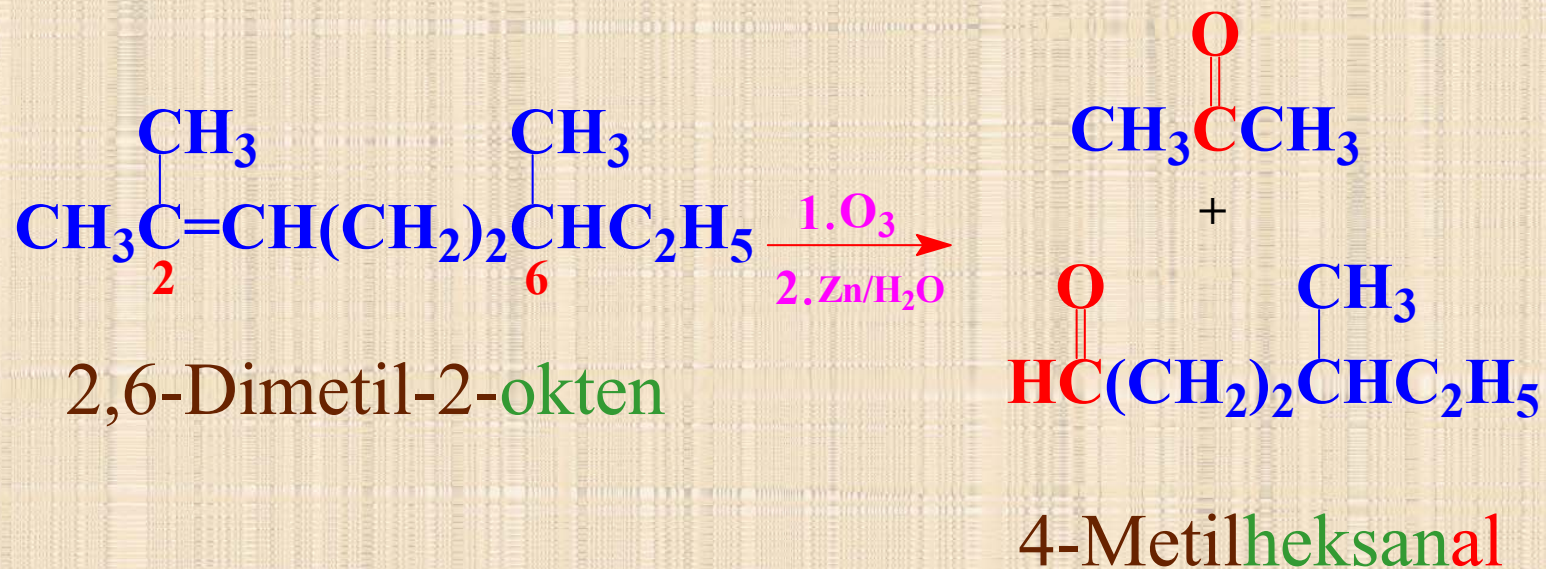
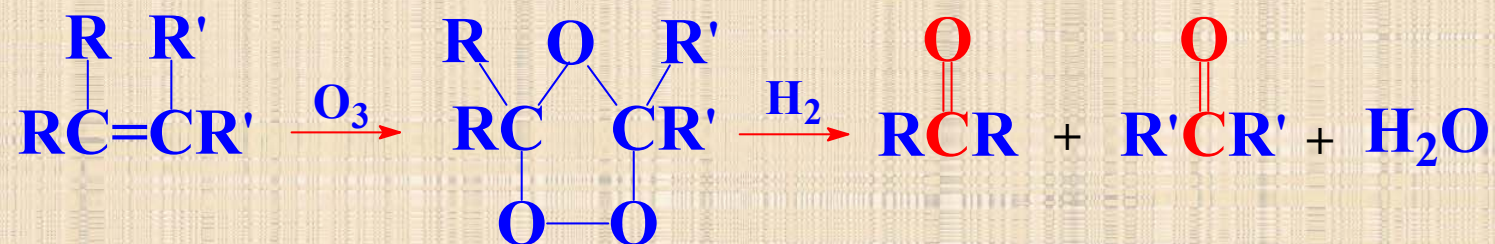
Asetilene merkürü tuzları ve sülfürik asit karşısında Markovnikov kuralına göre su katıldığında **asetaldehit** oluşur. Aynı şartlarda terminal asetilenik grup içeren alkinler **metil alkil ketonları**, diğer alkinler ise dialkil ketonları verirler.

3. Alkenlerin ozonlanması:

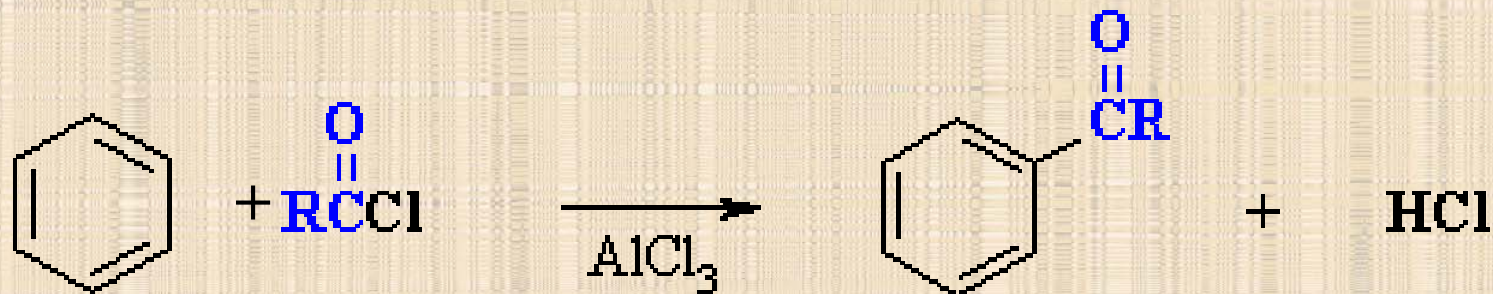
Aldehit ve ketonlar, alkenlerin **ozonla** oksidasyonu suretiyle de elde edilebilirler. Başlangıçta oluşan **ozonür**, **çinko-asetik asit** veya **katalitik hidrojenasyonla**, sübstitüsyon durumuna göre **aldehit** veya **keton** verir. Reaksiyonda ara ürün olarak oluşan ozonürlerin patlayıcı özellikte olmaları nedeniyle, yöntemin kullanılışı sınırlıdır.

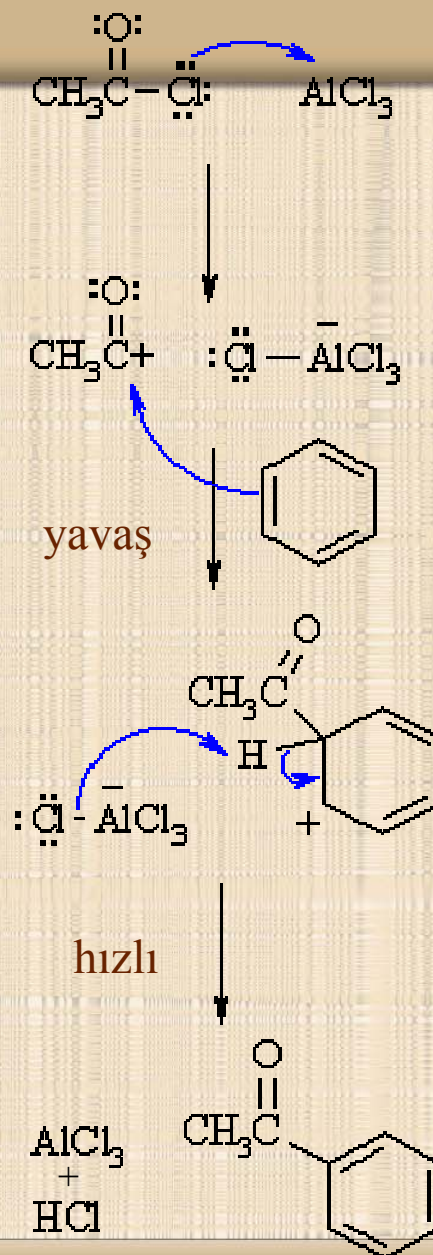

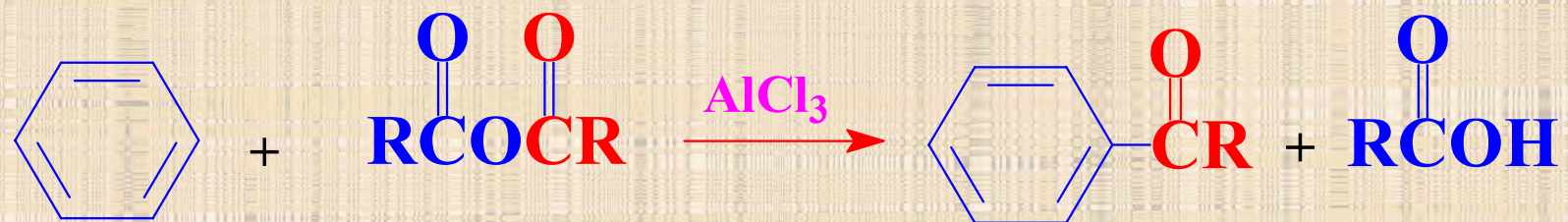
4. Aromatik bileşiklerin Friedel-Crafts açilleme tepkimesi:

Açıl klorürleri ve karboksilik asit anhidritleri, alüminyum klorürlü ortamda aromatik halkayı açillerler.

Mekanizması;

Anizol

Asetik anhidrit

p-metoksiasetofenon

Fiziksel Özellikleri

- Normal şartlarda **formaldehit gaz**, diğer aldehit ve ketonların çoğunluğu **sıvı**dır.
- **Kaynama dereceleri**, kuvvetli dipol-dipol çekim kuvvetlerine sahip oldukları için aynı moleküler büyüklükteki hidrokarbon ve eterlerden **yüksek**, hidrojen bağı yapmamaları nedeni ile alkollerden **düşüktür**.

1-Büten

- 6 °C

Propanal

49 °C

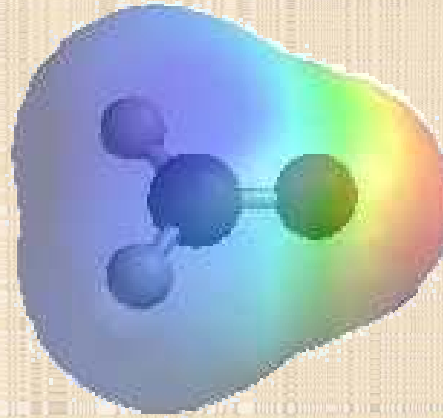

Propanol

97 °C

- Küçük moleküllü aldehytler **keskin** ve yakıcı kokudadır; cilt ve müköz dokular üzerinde tahriş yaparlar. Buna karşılık büyük moleküllü bazı aldehytler, **hoş kokulu** olup koku maddesi parfümeride ve gıda sanayiinde kullanılırlar (**vanilin**, **sinnamaldehyt** vb.).
- Dipolar yapının oksijen üzerindeki **elektronegatif kutbu** ile su moleküllerinin etkileşmesi sonucu, küçük moleküllü aldehyt ve ketonlar suda **iyi çözünürler**.

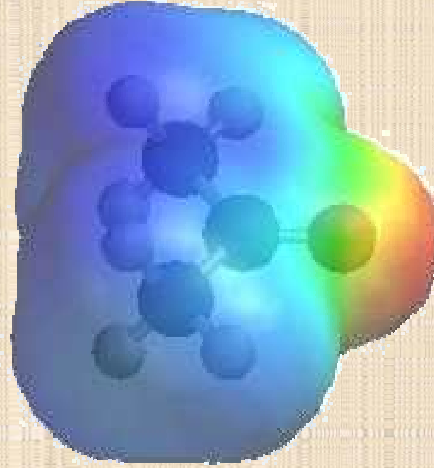
Formaldehitin bir elektrostatik potansiyel haritası

- **Kırmızı:** Yüksek elektron yoğunluğunu
- **Mavi:** Düşük elektron yoğunluğunu

Karbonilin oksijen atomu yüksek elektron yoğunluğu bölgesindedir. Karbonil oksijeninden dolayı bir **Lewis bazı** (elektron çifti vericisi) dır.

Asetonun (propanon) bir elektrostatik potansiyel haritası

- **Kırmızı:** Yüksek elektron yoğunluğunu
- **Mavi:** Düşük elektron yoğunluğunu

Karbonilin oksijen atomu yüksek elektron yoğunluğu bölgesindedir. Karbonil oksijeninden dolayı bir **Lewis bazı'** (elektron çifti vericisi) dır.

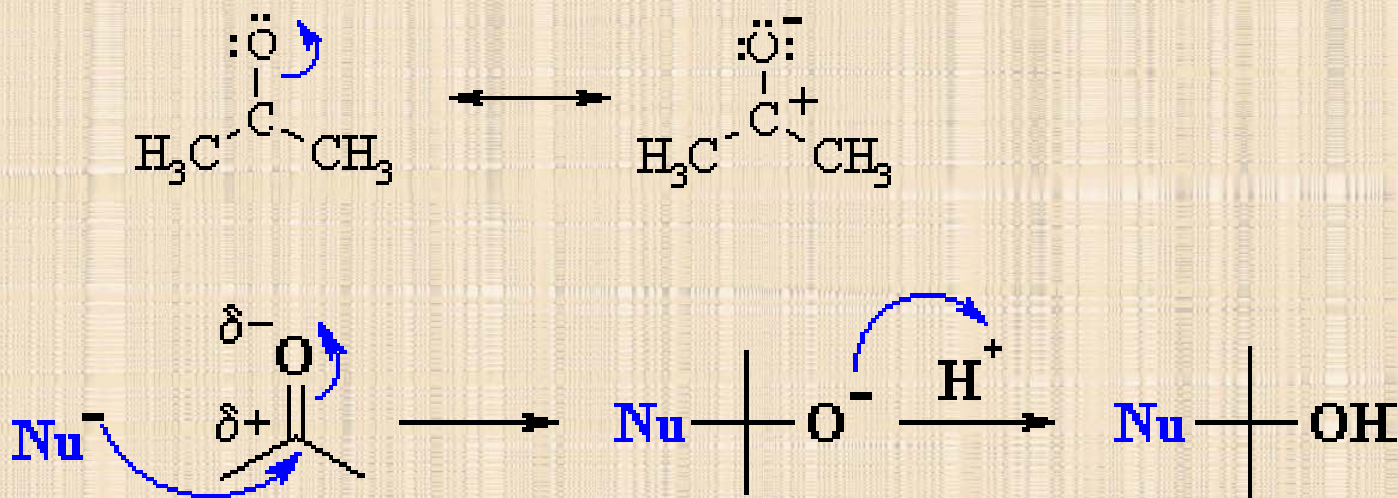
Kimyasal Özellikleri

- Aldehit ve ketonlar, kimyasal bakımdan çok aktif bileşiklerdir. Siklik ketonların aktivitesi, grupların muhtemel sterik engellemeleri ortadan kalktığı için, genellikle açık zincir analoglarına göre daha yüksektir.
- Aldehit ve ketonlarda karbonil karbonu, rezonans formlarında görüldüğü gibi, elektropozitif karakteri nedeni ile, nükleofilik ajanlar için hedef oluşturur. Bu nedenle aldehit ve keton reaksiyonlarının çoğunluğu nükleofilik katım reaksiyonlarıdır.

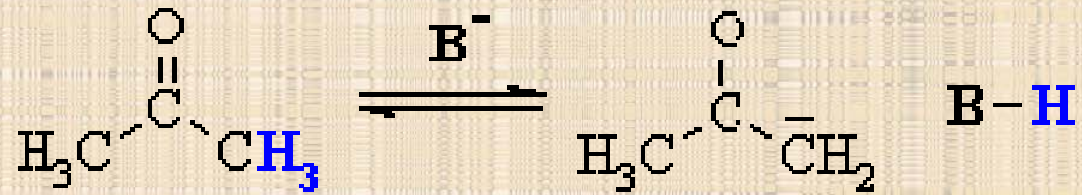
Nükleofilik Katım:

- Güçlü nükleofillerle bazık ortamda (elektrofil gibi davranarak) gerçekleşen nükleofilik katım reaksiyonları verirler.

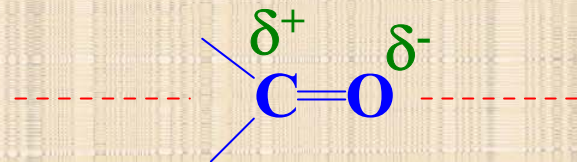
Güçlü nükleofiller: RMgX , RLi , LiAlH_4 , NaBH_4 gibi

Nükleofil

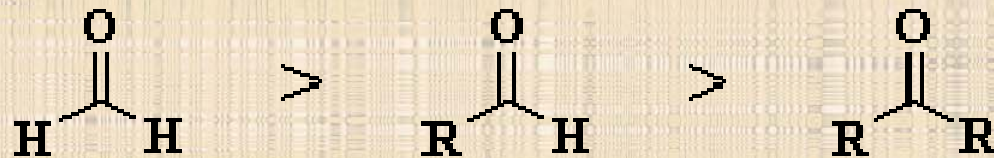

Nükleofiller karbona
atak yapar

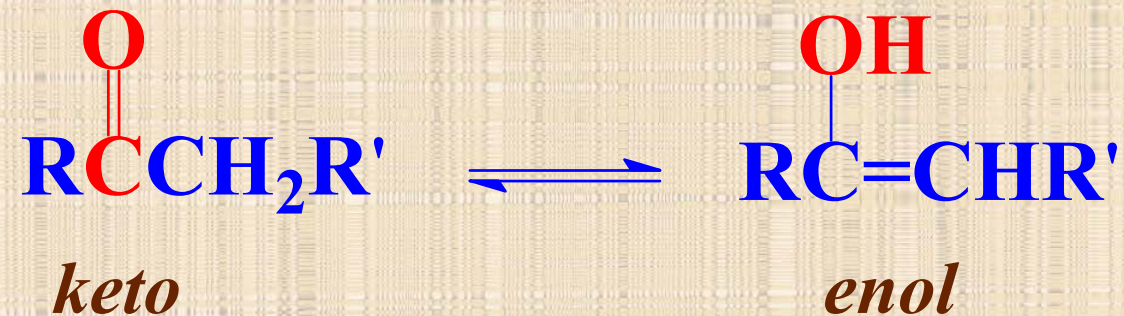
H^+ gibi elektrofiller
oksijene bağlanır

- Nükleofillere karşı etkinlik sırası

Keto-Enol Totomerisi

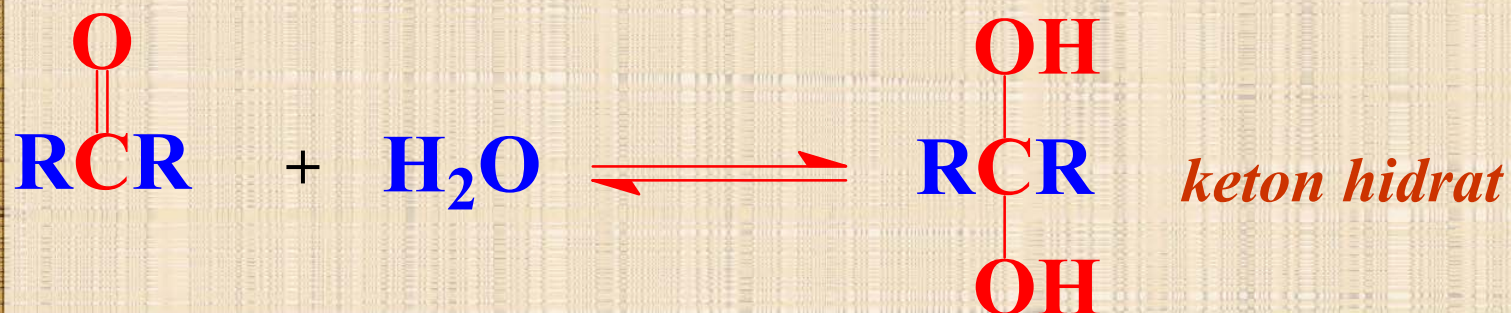
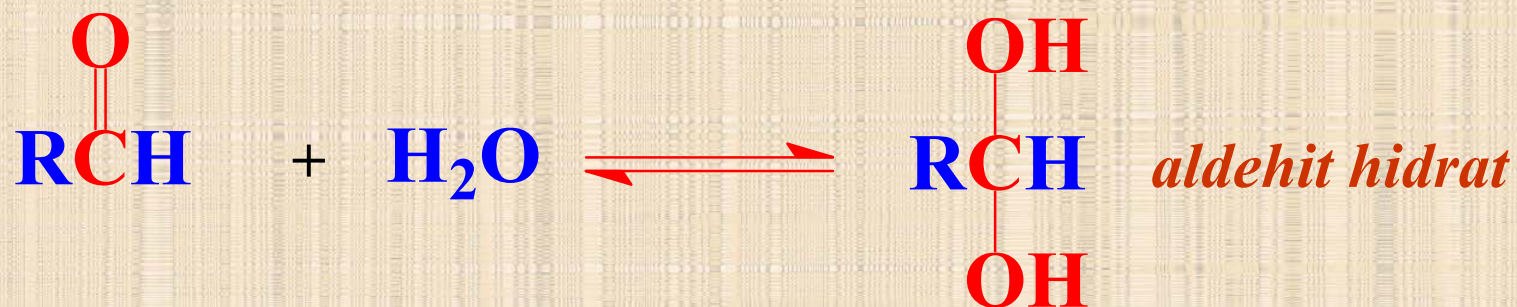
Aldehit ve ketonlar sulu çözeltilerinde bir denge halinde bulunurlar.

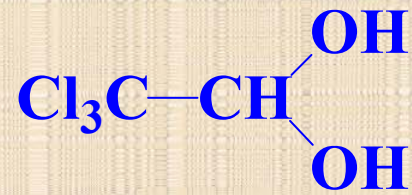
Ortamda enol formu bulunma olasılığı 1/10000 olmasına rağmen reaksiyonları başlatan formudur.

Katım Reaksiyonları

1. Su Katımı: Suda çözünen aldehit ve ketonlar kolaylıkla su katımı yaparak **aldehit hidrat** veya **keton hidrat** haline geçerler. Ancak **geminal dioller** kararlı değildir.

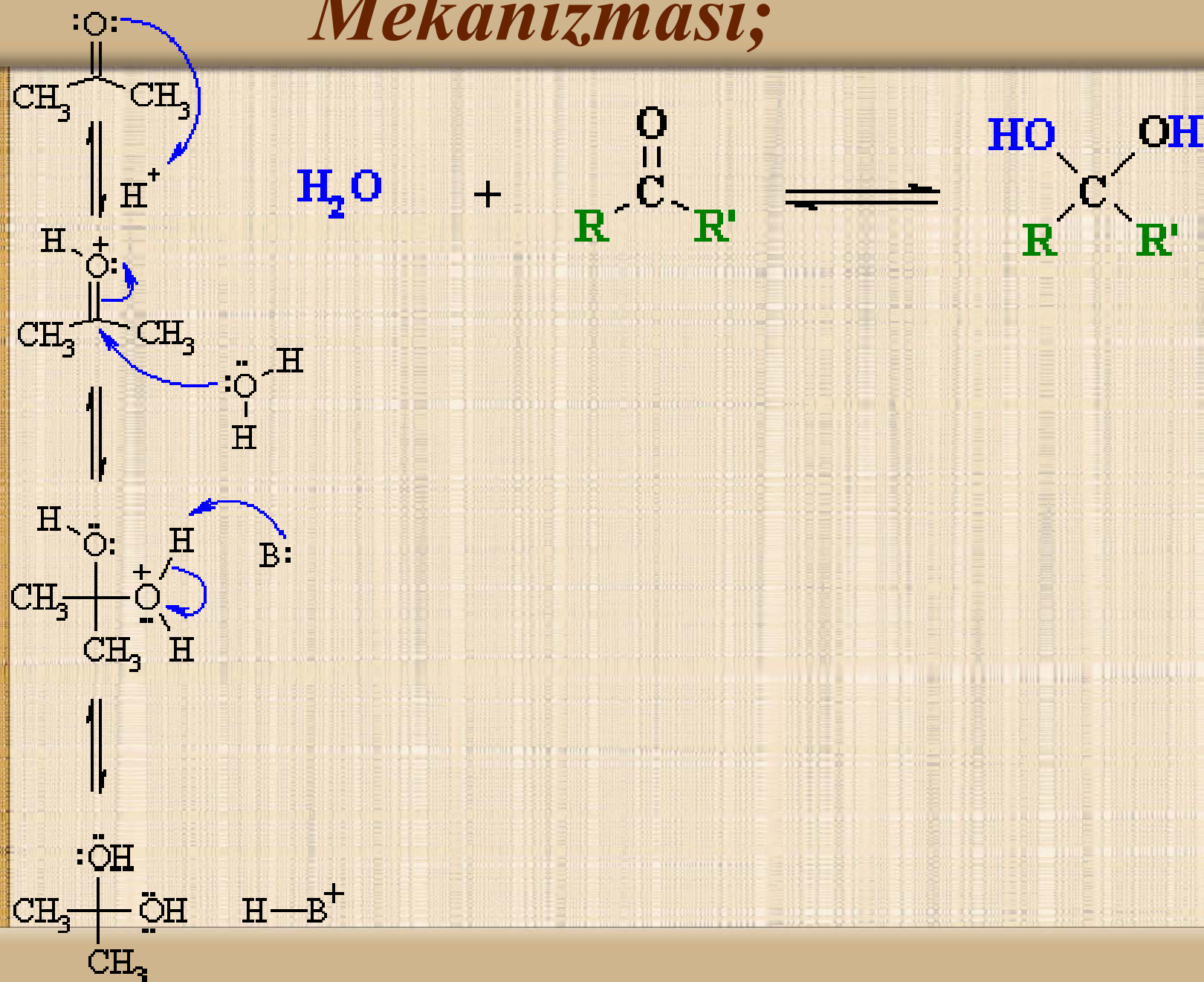

α karbonunda elektronegatif gruplar içeren bileşikler izole edilebilir.

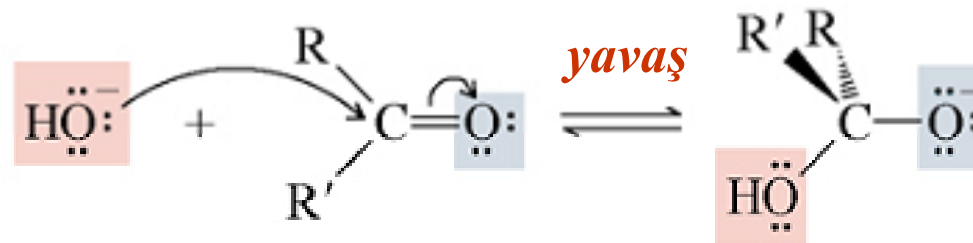
Kloralhidrat

Mekanizması;

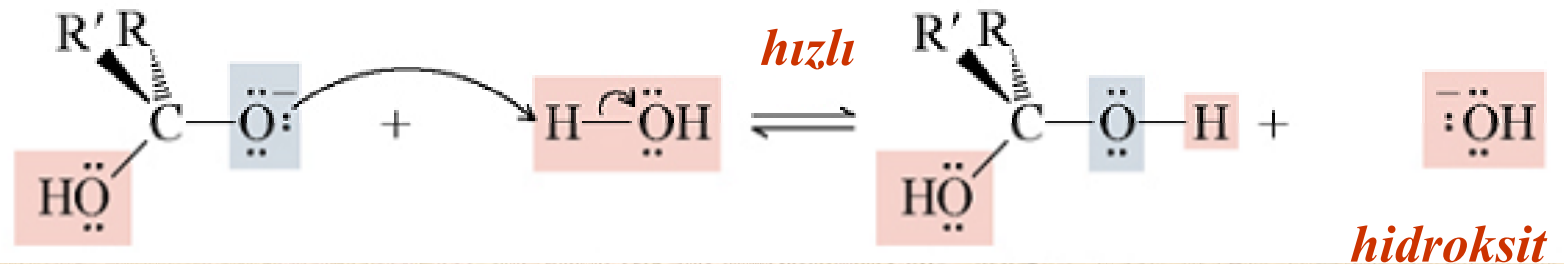

Hidroksit iyonunun karbonil grubuna nükleofilik katılması

Birinci basamak

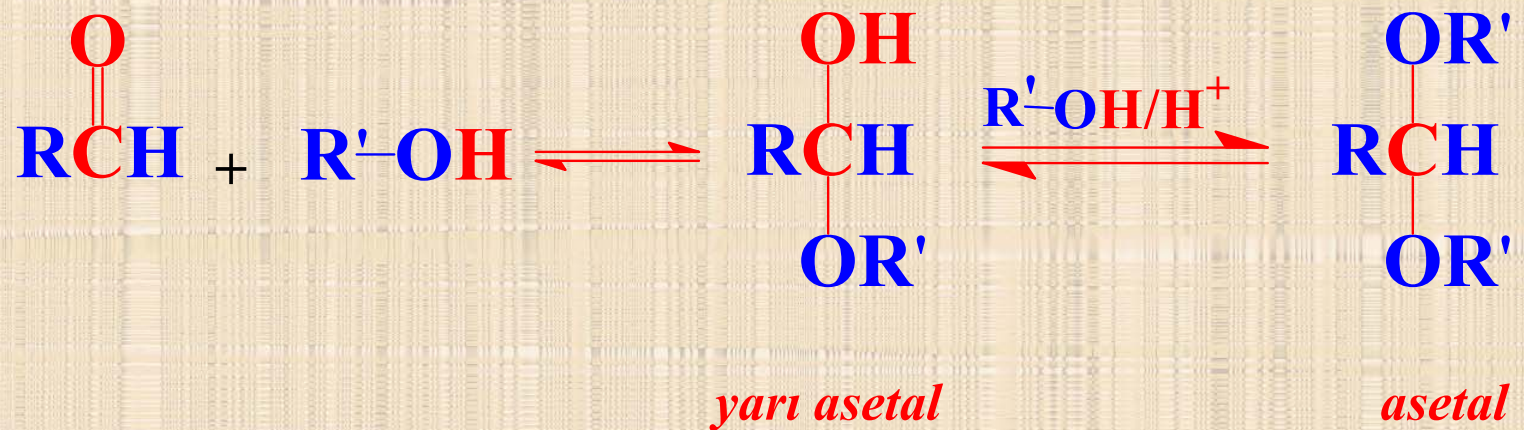

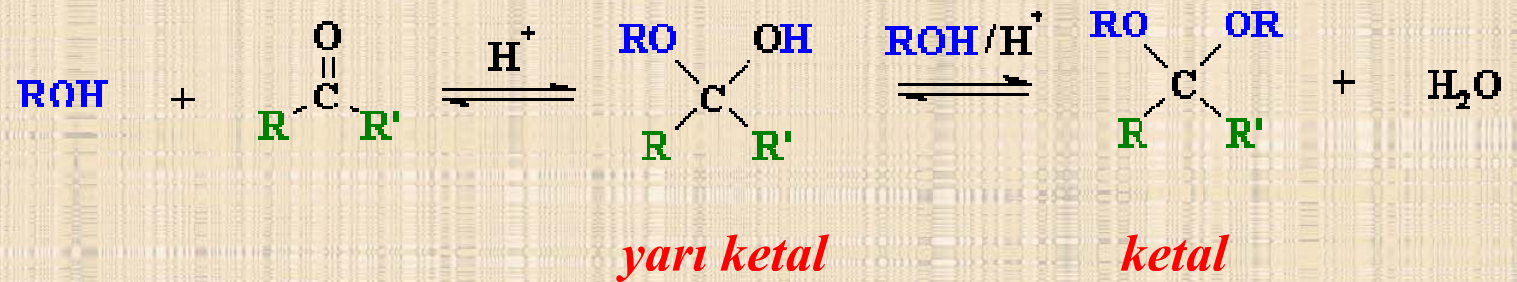
İkinci basamak: ara ürüne sudan proton transferi

Geminal diol

2. Alkol Katımı: Benzer şekilde alkol katımı yaparak aldehitler **hemiasetal**, ketonlar **hemiketal** oluştururlar.

- Hemiasetal veya hemiketallerin kararlılığı da **fazla değildir**. Hemiasetaller, asitli ortamda önce su eliminasyonu, bunu takiben yeniden alkol katımı yaparak **asetal** haline dönüşürler. Hemiketallerin bu şartlarda **ketal** haline dönüşmesi kolay değildir; fakat ketonlar, etilen glikol asitli ortamda kolaylıkla siklik ketal oluştururlar.

3. HCN ve bisülfid katımı: Hidrojen siyanür katımı ile oluşan ürünlere siyanohidrin adı verilir.

Mekanizması;

